

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ ÜZERİNDE BİLGİ KİRLİLİĞİ VE TAHRİFATLARA İKİ ÖRNEK

TWO EXEMPLIFICATIONS OF INFORMATION POLLUTION AND ALTERATIONS ON DEDE KORKUT STORIES

ДВА ПРИМЕРА ИНФОРМАЦИОННОГО ЗАГРЯЗНЕНИЯ И ФАЛЬСИФИКАЦИИ ПО ПОВОДУ РАССКАЗОВ ДЕДЕ КОРКУТ

Erdoğan ALTINKAYNAK*

ÖZ

Dede Korkut Hikâyeleri Türk sosyal bilimler alanında hemen her disiplin dalında başvuru kaynağı olabilecek bir eserdir. Bu nedenle kutsal bir metin gibi üzerine düşülmeli, korunmalı ve kollanmalıdır. Her önüne gelen bu hikâyeler hakkında kalem oynatmamalı veya yazılanlar uzman bir heyet tarafından bilim süzgecinden geçirilerek yapılmalıdır.

Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili pek çok yayın yapılmış ve hatta bilimsel çevrede bu yapılan yayınlarla ilgili pek çok tenkit yazısı yapılmıştır. Bilim âleminde bu yazılar ilgiyle takip edilmiş, eserle ilgili kanaatlerin oluşmasında bu tartışmalar önemli bir ölçüt olmuştur.

Türkoloji'nin kurucusu olarak bilinen Fuad Köprülü'nün söylemiş olabileceği bir sözü, Fuad Köprülü'nün kendi ağzından duymuş gibi veya yazdığı bir yazıdan alınmış gibi ifadeler kullanmak, asıl söyleyeni kaynak göstermeden, atıfta bulunmadan vermek popülist bir yaklaşım ve aynı zamanda bilgi kirliliği oluşturuyor. Bu kirlilik daha sonra kurallaşmış kabul görmektedir. Olmayan veya yanlış, hatalı kullanılan bir kelime, bir cümle daha sonraları meşrulaşmaktadır.

Dede Korkut Hikâyelerinin basımlarının birkaç türlü izahı vardır. Bunları, bilimsel veya ticari maksatlı yayınlar olarak ikiye ayırabiliriz. Bir üçüncü yayın tipi de prestij maksatlı yayınlardır. Bilimsel amaçlı yayınlarda hikâyelerin orijinali de verildiğinden kontrol mekanizması da rahatça kullanılmaktadır. Ticari maksatlı yayınlar ise genellikle sadeleştirilmiş, günümüz Türkçesine çevrilmiş olarak ortaya konmaktadır. Tek prestij yayını ise TOBB tarafından hazırlattırılan yayındır. Bu prestij yayında ise hikâyeleri sadeleştireceğiz diye, konunun da uzmanı olmayanlara yaptırılan sadeleştirme, Türkoloji ve sadeleştirme hususunda uygun bulunamaz.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Fuad Köprülü, TOBB, sadeleştirme, bilgi kirliliği

* ORCID [0000-0003-1105-0479](https://orcid.org/0000-0003-1105-0479), Prof. Dr., Ardahan Üniversitesi, İBEF, TDE Bölümü, THB öğretim üyesi, erdoganaltinkaynak@ardahan.edu.tr

Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Bilgi Kirliliği ve Tahrifatlara İki Örnek

ABSTRACT

Dede Korkut Stories is a work that can be a source of the quotation in almost any discipline in the field of Turkish social sciences. Therefore, like scripture, it must be emphasized, protected, and preserved. Anyone without qualification should not write about these stories, or what is written should be filtered by an expert committee.

There have been many publications about Dede Korkut Stories, and even many criticisms of these publications in the scientific community. In the scientific circle, these writings have been pursued with interest, and these discussions have been an important benchmark in the formation of convictions about the work.

Using a word that Fuad Köprülü, known as the founder of Turkology, may have said, as if heard it from his own mouth or taken from an article he wrote, giving the main discourse without citing or referring to it, constitute a populist approach and at the same time information pollution. This pollution becomes then a rule and accepted. A word or a sentence that there is not or is incorrectly used is later legitimized.

There are several explanations for the editions of Dede Korkut Stories. We can split them into scientific or commercial publications. Another third publication type is for prestige purposes. In scientific publications, the control mechanism is also used comfortably, as the original of the stories is given. Commercially purposed publications are often published after being simplified and translated into modern Turkish. The only prestige publication is the one produced by TOBB. Simplifications made by non-experts in this prestige publication for the purpose of simplifying the stories in the publication cannot be found appropriate in terms of Turkology and simplification.

Keywords: Dede Korkut, Fuad Köprülü, TOBB, simplification, information pollution

АННОТАЦИЯ

Рассказы Делде Коркут можно считать справочным источником практически по всем дисциплинам в области турецких социальных наук. По этой причине его следует изучать, защищать и оберегать как священный текст. Не все имеют права писать об этих историях или же написанное должно проходить фильтрацию через научно-экспертную комиссию. Было сделано много публикаций по поводу рассказов Деде Коркут и в научных кругах было сделано много критических замечаний по поводу этих публикаций. Эти статьи вызвали интерес в научном мире и эти обсуждения стали важным критерием в формировании мнений по поводу вышеуказанных рассказов. Фраза известного исследователя и основателя тюркологии Фуада Кёпрюлю гласит, что любой научный труд или же статья без указания источника и без ссылки является популистским подходом и в то же время создает информационное загрязнение. В дальнейшем это загрязнение устанавливается и принимается. Слово или предложение, которое не существует или используется неправильно, позже становится легитимным. Существует несколько объяснений изданий рассказов Деде Коркут. Их можно разделить на две части как научные или коммерческие публикации. Третий тип публикаций — это престижные публикации. Так как оригиналы рассказов приведены в научных изданиях, механизм контроля также используется легко. С другой стороны, коммерческие публикации обычно упрощаются и переводятся на современный турецкий язык. Единственным престижным изданием является издание, подготовленное со стороны Союза палат и товарных бирж Турции (ТОБВ). В этом престижном издании упрощение языка рассказов, сделанное неспециалистами с целью лучшего понимания, является полным провалом для тюркологии.

Ключевые слова: Деде Коркут, Фуад Кёпрюлю, ТОБВ, упрощение, информационное загрязнение.

Bugüne kadar tespit edilenlere göre, Türk Dili ve Edebiyatının, Türk kültürünün temel kaynaklarını söylemeye kalktığımızda Göktürk Abideleri, Divanü Lügati't-Türk, Kutadgu Bilig, Dede Korkut Hikâyeleri en başta gelenlerdendir. Bu eserlerin orijinallerinin korunması Türklük ve Türkoloji için çok önemlidir.

Dede Korkut Hikâyelerinin Türklük bilimi ve edebiyatı açısından ne denli önemli bir eser olduğu tartışılmaz. Sosyal ve siyasal bilimler açısından, yazıldığı döneme ait Oğuz Türklerine ve hatta Kıpçak Türklerine ait pek çok bilgi içermesi de onun değerini bir kat daha artırır. Bu nedenlerle çok sayıda Türkolog eser üzerine durmuş, çeşitli incelemeler, değerlendirmeler, yayınlar yapılmıştır. Bununla birlikte farklı noktalarda bazı tahrifatlar ve bilgi kirliliğine rastlamaktayız.

Dede Korkut Hikâyeleri üzerinde akademik çalışmaların önemlilerinden birisi ve en fazla baskı sayısına ulaşanı Muharrem Ergin tarafından Vatikan ve Dresden nüshalarını tıpkıbasımlarıyla verip, 1958 de Giriş – Metin – Faksimilesini, 1963'te de indeks ve gramerini Ankara'da yayınlanmış çalışmasıdır. Halen Türk Dil Kurumu tarafından bu iki çalışma birleştirilmiş olarak basılmaya devam etmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili bir çalışma yapmaya kalkıştığımızda, 1958 ve 1963 tarihli basımları görememiş olsak da, çeşitli araştırmacılar tarafından Dede Korkut Hikâyelerinin önemini anlatmak için kullanılan ve ilk kullanıcısının Muharrem Ergin olduğu ve Ergin'in de bu değerlendirmeyi Türkiye Türkolojisinin kurucusu Fuad Köprülü'den nakil ile yazdığı bir cümle dikkatimizi çekti. Dede Korkut Kitabı adlı İstanbul basımlı ve sadeleştirilmiş hikâyelerden oluşan yayının “Önsöz” kısmında cümle aynen şöyle geçmektedir: “*Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, Dede Korkut ağır basar.*” (Ergin, 1969, X.). Bu sadeleştirilmiş ve halkın okuması için akademik çalışmalardan arındırılmış, sırf hikâyelerden oluşan yayın, aynı cümle ve önsözün tamamı, 1969'da yayınlanan kitapta olduğu gibi Boğaziçi Yayınevi tarafından Muharrem Ergin imzasıyla 2012'de İstanbul'da 47. Baskısında da yer almaktadır.

Muharrem Ergin gibi bir bilim adamının verdiği bilgiyi tartışacak durumda değiliz. Kaldı ki Fuad Köprülü'nün derslerinde söylediği bir sözü, o dersleri takip eden Muharrem Ergin'in not etmesi ve bunu halkın okuması için yaptığı neşirlerinin önsözünde kullanması, bu sözün söylenip söylenmediğine veya sözün başka birisine ait olduğuna işaret etmez. Ancak ifade etmeliyim ki Muharrem Ergin'in Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili iki türlü yayını vardır. Birincisi 1958 ve 1963 basımlı ve halen basımları kimi zaman iki ayrı cilt halinde ve son zamanlarda birleştirilmiş olarak basılan akademik çalışmalarını içeren yayın ve ikincisi de halkın okuması için akademik çalışmalardan arındırılmış, dili sadeleştirilmiş metinlerden oluşan yayındır. Her iki tür yayında da birer önsöz bulunmaktadır. Birinci tür yayınlarda Fuad Köprülü'ye ait olduğu bildirilen söze rastlayamıyoruz. İkinci tür yayınlarda ise Köprülü'nün bu sözü hem devlet yayınlarında ve hem de özel yayınevi tarafından yapılan baskıların önsözünün ilk paragrafında hiçbir değişiklik yapılmadan, olduğu gibi yer almaktadır. Fuad Köprülü'nün Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar (Ankara 1934) ve Azerbaycan Yurt Bilgisi Mecmuasında yayınlanan seri yazı dâhil, Dede Korkut Hikâyeleri hakkında verdiği bilgilerin veya içinde Dede

Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Bilgi Kirliliği ve Tahrifatlara İki Örnek

Korkut Hikâyeleri ile ilgili bilgi bulunan bütün yazılarını, inceledik. Ancak böyle bir söze rastlamadık.

Muharrem Ergin'in Fuad Köprülü'den aktardığı bu sözü kullanması gayet normaldir. Bize göre tek eksiği Köprülü'nün her dersinde bu sözü kullanmış olamayacağından, sözün kullanıldığı yer ve zamanı içermemesidir. Bunun da elbette bir izahı vardır. O da “önsöz” kısmında bu tür bilgilerin verilmesine gerek olmayışıdır. Muharrem Ergin'in Dede Korkut ile ilgili akademik nitelikli yayınlarında bu söze rastlamayışımız da oldukça ilginçtir. İkinci bir ilginçlik ise, bu söz Dede Korkut hikâyelerinin değerinden, öneminden bahseden bütün yayınlarda kullanıldığı halde, hiç birisinde atıf ve kaynak gösterilmemiş olmasıdır. Bu konuyla ilgili olarak birkaç yayından bahsedebiliriz. İşte bunlardan birkaçı:

1. Kerime Üstünova, Dede Korkut Destanları ve Cümleden Büyük Birlikler, İstanbul 1998. Önsöz kısmında Muharrem Ergin'in “Türk Dilinin en güzel eserlerinden biri ve belki de birincisi. Türk kültürünün temel eserlerinden biri ve belki de birincisi” sözünü söyledikten sonra yine hiçbir gönderme veya nakil yapmadan doğrudan Fuad Köprülü'nün “*Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, Dede Korkut ağır basar.*” Sözüne geçmektedir.
2. Nurullah Şahin, Dede Korkut Hikâyelerindeki Metaforlar, TEKE Dergisi, Sayı: 6/1 2017 s. 85, TÜRKİYE. Fuat Köprülü'nün “Türk edebiyatının bütün eserlerini terazinin bir kefesine, Dede Korkut'u öbür kefesine koysanız yine Dede Korkut ağır basar.” sözü de Dede Korkut Hikâyeleri'nin önemini ve edebî değerini göstermesi bakımından son derece manidardır.
3. Hatem Türk (Hazırlayan) Dede Korkut Hikâyeleri, 2019. Mehmet Fuat Köprülü Dede Korkut Hikâyeleri için 'Terazinin bir kefesine Türk edebiyatının tümünü diğer kefesine de Dede Korkut'u koysanız yine de Dede Korkut ağır basar"
4. Çocuk Bakışıyla Dede Korkut “Bayburt Dede Korkut 3'üncü Sanat Şöleni Dolayısıyla Düzenlenen Şiir ve Kompozisyon Yarışmasına Katılan Öğrencilerin Eserleri, Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, 2000, ISBN: 975-585-143-7. Kitaba önsöz yazan Bayburt İl Milli Eğitim müdürü doğrudan Prof. Dr. Fuat Köprülü “*Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, Dede Korkut ağır basar.*” Sözüünü kullanmaktadır.
5. Bu hikâyeleri değerlendiren edebiyat tarihçimiz Mehmet Fuat Köprülü'ye göre "Türk edebiyatının tamamı terazinin bir kefesine, Dede Korkut Hikâyeleri ise diğer kefesine konulursa Dede Korkut ağır basar."
"<http://turkceveedebiyat.blogspot.com/2016/12/dede-korkut-hikayeleri.html>22.12.2016 (alıntılanma 02.08.2022. 14.35)
6. “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.” – Ord. Prof. Dr. M.

- Fuad Köprülü <https://www.kitapyurdu.com/kitap/dede-korkut-hikayeleri/569207.html&path=1233> (alıntılanma 02.08.2022)
7. "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne Dede Korkut Kitabı'nı da diğer gözüne koysanız Dede Korkut ağır basar." Prof. Dr. Fuat Köprülü <https://www.facebook.com/dusuncetarih/posts/2658821550812995/28.Nisan> 2019 (Alıntılanma 02.08.2022)
8. Büyük alim, Prof. Fuat Köprülü diyor ki: "Bütün Türk Edebiyatı terazisinin bir gözüne "Dede Korkut" diğer gözüne konsa, "Dede Korkut" ağır basar." <https://www.goodreads.com/tr/book/show/13130201-dede-korkut-kitab> (alıntılanma 02.08.2022)
9. Fuat Köprülü, bu öyküleri, "Türk edebiyatı bir yana, Dede Korkut Hikâyeleri bir yana" diyecek kadar yüceltir <https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/dede-korkut-hikayeleri-243176> (alıntılanma. 02.08.2022)
10. Prof. Dr. Fuat Köprülü, Dede Korkut Hikâyelerinin değerini şu sözlerle ifade eder: "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar." <https://www.turkdunyasivakfi.org.tr/yayin/17/dede-korkut-hikayeleri-1-2-3-4-5-set-> (alıntılanma. 02.08.2022)
11. Türkiyat sahasının kurucu ismi Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad Köprülü, Dede Korkut için; "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar." der. <https://www.bursa.bel.tr/haber/dede-korkutun-mirasina-bursa-sahip-cikti-28122> (alıntılanma. 02.08.2022)
12. Türk Edebiyatı tarihçiliğinin en önemli isimlerinden biri olan Ord. Prof. Fuat Köprülü "Türk edebiyatını terazinin bir kefesine koysanız diğer kefeye de Dede Korkut'u koysanız, Dede Korkut ağır basar." sözüyle eserin büyüklüğünü vurgulamıştır. Muharrem Ergin Dede Korkut Kitabı'nın ön sözünde "Türk dilinin en güzel eserlerinden biri belki de birincisi, Türk kültürünün temel eserlerinden biri belki de birincisi" demiştir. <http://korkutata.osmaniye.edu.tr/30127-dede-korkut-hikayeleri.html> (alıntılanma 02.08.2022)
13. Ord. Prof. Fuat Köprülü'nün Dede Korkut Hikâyeleri için: "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar." der. <https://www.edebiyatogretmeni.org/etiket/dede-korkut-hikayeleri/> (alıntılanma 02.08.2022)
14. Öyle ki Fuad Köprülü, "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar." demiştir. <https://www.farkyayinlari.com/urun/tum-urunlerimiz/dede-korkut-hikayeleri> (alıntılanma 02.08.2022)

Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Bilgi Kirliliği ve Tahrifatlara İki Örnek

15. Türk edebiyatının pek değerli isimlerinden biri olan, edebiyat tarihi konusunda fikirleri üzerine kitaplar yazılan değerli Türklük bilimci Fuat Köprülü, Dede Korkut destanları için şöyle demiştir: “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir kefesine, Dede Korkut Destanları’nı ise terazinin diğer kefesine koysanız, yine de Dede Korkut hikayeleri ağır basar.”

https://play.google.com/store/books/details/%C4%B0brahim_Sar%C4%B1_Dede_Korkut_12_Destan?id=uOg0DwAAQBAJ Eylül 2017 (alıntılanma 02.08.2022)

16. Türk edebiyatının pek değerli isimlerinden biri olan, edebiyat tarihi konusunda fikirleri üzerine kitaplar yazılan değerli Türklük bilimci Fuat Köprülü, Dede Korkut destanları için şöyle demiştir: “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir kefesine, Dede Korkut destanları’nı ise terazinin diğer kefesine koysanız, yine de Dede Korkut hikayeleri ağır basar.”

<https://www.n11.com/urun/dede-korkut-hikayeleri-11126749?magaza=gecekitap> (alıntılanma 02.08.2022)

Bu aktarımlar uzayıp gider. Burada zikrettiklerimizden daha fazlası yayınlar arasında veya internet sayfalarında bulunabilir. Amacımız burada bu konuyla ilgili bir bibliyografya çalışması değildir. Amacımız burada Fuad Köprülü tarafından söylendiği ileri sürülen cümlelerin çeşitli yazarlar tarafından kullanımı ve gerekçesidir. Yukarıda 16 madde halinde göstermeye çalıştığımız sözler neden kullanılmış olabilir ve bunun bilim âlemi için geçerliliği nedir?

Bir başka ilginçlik ise alıntılarının bazılarında “hikâye” bazılarında ise “destan” kelimesiyle cümle kurulması.

Şüphesiz bu söz Dede Korkut Hikâyelerinin önemine vurgu yapmak için kullanılmıştır. İlk kullanının amacı da budur. Ancak bu kullanım sadece halk için hazırlanan yayınların önsözünde yer almakta ve fakat akademik çalışmalarında bulunmamaktadır.

Diğer kullanıcılar sanki bu sözü ilk ağızdan duymuş gibi Muharrem Ergin’in naklettiği bu sözü kullanmışlardır. Bu kullanımda eserin önemi belirtilirken biraz da bu öneme dayalı maddiyat kaygısı güdülmüştür.

Muharrem Ergin’in dışındaki kullanıcılar asıl kaynağı, bu sözü yazıya aktaran kişiyi kaynak olarak göstermemiş dolayısıyla bilgi kirliliğinin ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır.

Okuma ve çeviri yanlışlarıyla ilgili olarak Orhan Şaik Gökyay’ın Destursuz Bağa Girenler adlı, tenkitlerinin toplandığı eserini incelemek gerekir. Bu eserde Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili çok sayıda tenkit mektubuna da rastlarız.

Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili olarak çalاکalem veya gelişigüzel yazı yazmayı, söz söylemeyi pek doğru bulmuyoruz. Bu eserde geçmeyen sözleri varmış gibi bir biçimde kullanmayı veya geçen sözlerin tercümesinde yanlış kullanmayı kabullenemiyoruz. Bu açıdan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin yayına hazırlattığı 2 Ciltlik baskısı mükemmel ama içi tahrifatlı metinleri de hoş karşılamıyoruz.

TOBB'un sponsorluğundan yapılan bu iki ciltlik eserde sadeleştirilmelerde, Dede Korkut Hikâyelerinde olmayan kelimeleri varmış gibi veya olan kelimelerin tercümesinin tahrif edilmesini de uygun bulamayız. Bu eser, geçmişte yazılan bir aşk mektubu değildir. Türk Kültür ve medeniyetinin temel eserlerinden biridir. Her harfi azizdir.

Orijinalinde “Sakallu bozaç turgay sayradukta (Ergin, 2009,78) (çevirisi: Sakalı boz turgay şakıdığında) olmalıdır. Şakımak ötmek anlamındadır. Bu çeviriyi (Sakallı bozturgay öttüğünde, öttüğü zamanda) şeklinde de yapabiliriz. Ancak “Sakallı, bozaç renkli çayır kuşu öttüğünde (TOBB, 2014,563)” gibi bir çeviri hatalıdır. Nitekim “Boz Turgay” dilimizde hala yaşamaktadır. Bir Kırım Tatar veya Dobruca türküsünde “Bostorgay degen hayvanın da cılgadan olur yuvası” diye bu kuşun adı geçmektedir. Bu kuşun sakalı çenesinde değil, kepez olarak adlandırılıp, tepesindedir. Erkek çocukları için isim olarak da kullanılan bu kelimenin çıkarılıp yerine çayır kuşu veya tarla kuşu gibi sonradan ortaya çıkan bir kelimeyi koymak da Türkçenin zenginliğine aykırı olmasa da uygun değildir.

Orijinalde “Sakalu uzun Tat eri banladukta” (tercümesi Sakalı uzun Tat eri seslendiğinde) tercümeyi “Sakalı uzun Tat seslendiğinde” veya “Sakalı uzun Acem/İranlı ezan okuduğunda” şeklinde de yapabiliriz. Orhan Şaik Gökyay da banlamak kelimesi ile ilgili olarak ezan okumak şeklinde izah etmektedir (2019, 57). Ama açıklama kısmında verilen “müezzin” kelimesini koyamayız (TOBB, 2014, 563). Bu kelimeye o anlamı vermek sadeleştirmek olmaz zira “tat” kelimesi “yabancı” kelimesi yerine kullanılmıştır, müezzin kelimesi yerine kullanılmamıştır.

Orijinalde “Bidevi atlar issini görüp ohradukta (Ergin, 2019, 78) (Sadeleştirilmesi: Cins atlar sahibini görüp kişneyince)” şeklinde olmalıdır. Esasen “kişnemek” yüksek ses çıkarmaktır. Ohramak ise Boğaz ve burun yolu kullanarak ses çıkarmaktır. Buna “homurdanmak” denmez. Homurdanma kelimesinin anlamı içinde sitem etme, kızgınlık gösterme, hoşnut olmama vardır. Hâlbuki atlar sahiplerini görünce sevinçlerini ve yerlerini belirtmek için bu sesi çıkarırlar. Bu sözdeki “Bidevi” kelimesini alıp da “Bedevi”(TOBB, 2014, 564) şeklinde çevirmek acaba atları da Araplaştırmak ile ilgili olabilir mi?

Orijinali Dresden de “Kavunum, viregüm, düvlegüm” şeklinde geçmektedir. “Kavunum” kelimesini “Kadunum” şeklinde okumak da mümkündür. TOBB’da ise (2014,564) “Kadınım, evimin direği, döleğim” şeklinde sadeleştirilmiştir “döleğim” kelimesini “boylu poslum” diye açıklamıştır.

”döleğim” kelimesini “boylu poslum” diye açıklamak hem edebiyat zevkenden mahrum ve hem de Türkçeyi bilmeyenlerin, en azından Derleme Sözlüğü’ne bakmayı akıl edemeyenlerin becerisidir. Edebiyat zevkini bilmiyor çünkü bu “soylama” kısmının ikinci satırında yer alan “selvi boylum” kelimesi var. Bu tasvir ile tekrara düşmek zaaf olur. İkinci olarak “Tarama Sözlüğü”ne bakılıyorsa bunun sabit, kalıcı, kararlı, düz, doğru, yalansız, dürüst, temkinli, sakin ve itaatli, elverişli, uygun (2019,C.II,1231-1232) anlamlarının olduğunu görürdük. Tarama Sözlüğü’nde (2019,C.II, 1577- 1578) ise dök kelimesinin: Düz, engebesiz arazi, uslu, terbiyeli, ağırbaşlı, uyanık, dikkatli, dürüst, ciddi, mert, uysal, eli işe yatkın gibi

Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Bilgi Kirliliği ve Tahrifatlara İki Örnek

anlamalarının da olduğu görülürdü. O halde bunun çevirisini “Kavunum, divleşim, dürüstüm” şeklinde yapmak doğru olurdu.

Kavun tatlı bir meyvedir. Divlek kelimesi ise dışı sert, için hoş bir tadı olan kavun cinsidir ki kışlık kavun da denilebilir. Kara divlek ve sarı divlek diye iki çeşidi de vardır ve Ankara civarında satılan kara divlek, eskiden tavanlardan asılarak kışın çetin zamanlarına kadar saklanır, lüzumu oldukça indirilip sofraya konulur veya ikram edilir.

Orijinal halde “Ola kim bir ağzı dualının alkışıyla Tanrı bize bir batman ayal vire (Ergin,2009,81 (sadeleştirilmesi: Ola ki bir ağzı dualının dileğiyle Tanrı bize bir çocuk verir)” cümlesi “Ola ki bir ağzı dualının duasıyla Tanrı bize bir Müslüman çocuk verir (TOBB, 2014,566)” şeklinde sadeleştirilmiştir.

Şimdi bu (Müslüman) kelimesini, bir Altaylı “Budist”, bir Gagauz “Hıristiyan”, bir Kırım Karay “Musevi” diye değiştirerek kullansa esere ihanet etmiş olmaz mı?

Dede Korkut Hikâyelerinde İslamiyet sonradan eklenmiş veya daha önce bilinen hikâyeler İslami boya ile boyanmış durumdadır. Nitekim kahramanlara ait isimlerin üç tanesinin dışında kalanların tamamı Türkçedir. Bu üç isim de Boğazca Fatma, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, Düzen oğlu Alp Rüstem'dir(Sümer, 1999, 375). Her üçünün de unvanlarında bir olumsuz hava tipi vardır.

Hülasa, daha iki sayfada bu kadar çok acemilik, tahrifat, sadeleştirme hatası yapılıyorsa, kitabın tamamında bir başka kitap yazılacak kadar veri çıkar. Ancak bizim amacımız burada yapılan hatalardan bir kitap ortaya çıkarmak değildir.

Sonuç olarak, ilim âlemi için hazırlanan yayınlar ile halkın bilgi sahibi olması adına yapılan yayınlar birbirinden farklıdır. Yukarı mahallede bir yalan söyleyip aşağı mahallede kendisinin de inandığı duruma düşmeyelim. Bir bilgi ortaya konmuşsa bunu popülist yaklaşımlarla ele alanların ve kaynak göstermeden; sanki kendisi bulmuş, görmüş, duymuş gibi bildirmenin emek hırsızlığı olduğunu unutmayalım.

Atalar, “ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver” derler. Alanı dışında her işe girenler için de “Her şeye maydanoz” derler. Ülkemizde Dede Korkut Hikâyeleri üzerine ömürlerini vermiş, bu alanda kendini ispat etmiş, son derece saygıdeğer, bir kısmı rahmeti rahmana ermiş ama bir kısmı hala çalışmalarına devam eden çok sayıda Halk Edebiyatı ve Türk Dili alanında uzman varken, Eski Türk Edebiyatı alanında uzman olan kişilere -ki Eski Türk Edebiyatı alanındaki kişilerin kahhar çoğunluğu Halk Edebiyatını edebiyattan bile saymaz- muhteşem bir eseri, böylesine büyük masraflarla hazırlattırıp yayınlatmasının arkasında başka şeyler olduğu kanaatini taşıyoruz. Rahmetli Gökyay'ın Hamit Araslı'ya Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili yazdığı mektupları okuyunca ne kadar seviyeli ve bir o kadar da itinalı okuma ve sadeleştirmeler yapıldığını anlıyor, eser üzerine ne kadar özenle çalışıldığını görüyoruz (Gökyay, 2019, 396-481).

Kaynaklar

Çocuk Bakışıyla Dede Korkut “Bayburt Dede Korkut 3'üncü Sanat Şöleni
Delayısıyla Düzenlenen Şiir ve Kompozisyon Yarışmasına Katılan

Öğrencilerin Eserleri, Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, 2000, ISBN: 975-585-143-7.

Dede Korkut Kitabı Han'ım Hey. (2014) Haz: Genç, İ.- Kılıç, A.- Aksoyak, İ. A, TOBB Yayınları, Ankara

Derleme Sözlüğü, (2019) C. II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

ERGİN, M. (2009) Dede Korkut Kitabı – 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

ERGİN, M. (1969) Dede Korkut Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

ERGİN, M. (2012) Dede Korkut Kitabı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

GÖKYAY, O. Ş., (2019) Destursuz Bağa Girenler, Yeditepe Yayımevi, İstanbul

Hatem Türk (Hazırlayan) Dede Korkut Hikayeleri, 2019.

KERİME Üstünova, Dede Korkut Destanları ve Cümleden Büyük Birlikler, İstanbul 1998.

KÖPRÜLÜ, M. F. (1934) Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Yapılan Araştırmalar, Kanaat Kitabevi, İstanbul.

NURULLAH Şahin, Dede Korkut Hikayelerindeki Metaforlar, TEKE Dergisi, Sayı: 6/1 2017 s. 85, TÜRKİYE.

SÜMER, F. (1999), Oğuzlar, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 5. Baskı, İstanbul

Tarama Sözlüğü, (2019) C. II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Dijital Kaynaklar

<http://turkceveedebiyat.blogspot.com/2016/12/dede-korkut-hikayeleri.html> 22.12.2016

(alıntılanma 02.08.2022. 14.35)

<https://www.kitapyurdu.com/kitap/dede-korkuthikayeleri/569207.html&path=1233>

(alıntılanma 02.08.2022)

<https://www.facebook.com/dusuncetarih/posts/2658821550812995/28.Nisan>

2019 (Alıntılanma 02.08.2022)

<https://www.goodreads.com/tr/book/show/13130201-dede-korkut-kitab>

(alıntılanma 02.08.2022)

<https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/dede-korkut-hikayeleri-243176>

(alıntılanma. 02.08.2022)

<https://www.turkdunyasivakfi.org.tr/yayin/17/dede-korkut-hikayeleri-1-2-3-4-5-set->

(alıntılanma. 02.08.2022)

<https://www.bursa.bel.tr/haber/dede-korkutun-mirasina-bursa-sahip-cikti-28122>

(alıntılanma. 02.08.2022)

http://korkutata.osmaniye.edu.tr/30127_dede-korkut-hikayeleri.html

(alıntılanma

02.08.2022)

<https://www.edebiyatogretmeni.org/etiket/dede-korkut-hikayeleri/> (alıntılanma 02.08.2022)

<https://www.farkyayinlari.com/urun/tum-urunlerimiz/dede-korkut-hikayeleri> (alıntılanma

02.08.2022)

https://play.google.com/store/books/details/%C4%B0brahim_Sar%C4%BDede_Korkut_12_Destan?id=uOg0DwAAQBAJ Eylül 2017 (alıntılanma

02.08.2022)

<https://www.n11.com/urun/dede-korkut-hikayeleri-11126749?magaza=gecekitap>

(alıntılanma 02.08.2022)